

УДК: 65:005.4

DOI: 10.18524/2413-9998/2019.1(41).173803

В. І. Осипов,

доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна,
e-mail: finans@onu.edu.ua

Т. О. Крусір,

студентка
спеціальності «Менеджмент»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна,
e-mail: tanyashargorod@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок як складова фінансового ринку традиційно вважається забезпечувальною ланкою всієї фінансової системи держави. Розвиток цивілізованого інвестиційного процесу в економіці України, подальше проведення ринкових реформ неможливі без створення ефективно працюючого фондового ринку, який має забезпечувати реалізацію національних інтересів України та сприяти зміцненню її економічного суверенітету.

Сьогодні фондовий ринок України знаходиться на етапі свого становлення та значно відстає у розвитку від фондових площадок промислово розвинутих країн. З огляду на це, дослідження сучасних умов, особливостей та тенденцій розвитку фондової біржової торгівлі та інфраструктури України стає для національної економіки надзвичайно актуальним.

Дана стаття присвячена аналізу проблеми виявлення особливостей функціонування та проблемам розвитку фондового ринку України, а також обґрунтуванню напрямів підвищення його ліквідності та ефективності. Проаналізовано основні тенденції розвитку фондового ринку. Відмічено сучасні зміни в процесі торгівлі на фондовому ринку України. Акцентовано увагу на існуючих проблемах на шляху розвитку фондового ринку України, які заважають його ефективному функціонуванню.

Ключові слова: фондовий ринок; інвестиції; фондова біржа; акції.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний фондовий ринок України знаходиться на етапі свого становлення та значно відстає у розвитку від фондових площадок промислово розвинутих країн. Тому

дослідження сучасних умов, особливостей та тенденцій розвитку фондової біржової торгівлі стає для національної економіки надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем функціонування фондового ринку та біржової торгівлі зробили такі українські науковці, як Д. Бутенко, Ю. Раделицький, С. Самець, І. Школьник, Г. Яцюк. Проте нинішній його стан свідчить про наявність багатьох невирішених питань, які потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів розв'язання.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану та визначення проблем функціонування фондового ринку України, а також обґрунтування напрямів вдосконалення його розвитку.

Основними методами дослідження в статті є теоретичний аналіз літератури з досліджуваної проблеми, спостереження, аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фондовий ринок в Україні поступово розвивається, про що свідчать позитивні тенденції збільшення обсягів біржових контрактів на організаторах торгівлі. Але все одно капіталізація українського фондового ринку порівняно зі світовими дуже низька. Капіталізація компаній, що знаходяться у біржовому листингу Української біржі, складає всього 45 млрд. грн., або 1,66 млрд. дол. США. Для порівняння, капіталізація компаній, що входять в американський індекс S&P 500, перевищує 20 трлн. дол. США. Середньоденний оборот в 2018 році на Нью-Йоркській фондовій біржі складає 64 млрд. дол. США, а на біржі NASDAQ – 44 млрд. дол. США.

Відстає український фондовий ринок і порівняно з сусідніми країнами. Середньоденний оборот на ринку акцій Варшавської фондової біржі складає 220 млн євро. На Українській біржі денний об'єм торгівлі акціями складає всього декілька десятків мільйонів грн.

Мінімальні об'єми торгів обумовлені декількома чинниками, у тому числі невисоким рівнем недовіри інвесторів до фондового ринку. Велика проблема – незнання і невміння інвесторів, як заробляти на ринку цінних паперів, звідси і низький інтерес до нього. При цьому фондовий ринок активно використовується для фінансування дефіциту бюджету. За даними НКЦПФР, 88 % від загального об'єму угод доводиться на держоблігації. А на торгівлю акціями доводиться тільки 2 % від об'єму торгів.

В Україні фондовий ринок не виконує свою основну функцію – залучення капіталу для публічних компаній. Компанії, зацікавлені в залученні додаткових інвестицій, їдуть у Великобританію або Польщу і

проводять розміщення своїх акцій. По такому шляху пішли більшість українських компаній, зацікавлених в залученні капіталу, приміром, агрохолдинги «Кернел» і «Миронівський хлібопродукт».

У цілому ситуація з фінансовими інструментами фондового ринку характеризується такими негативними моментами:

- надто вузький спектр доступних для роботи фінансових інструментів, що ускладнює диверсифікацію портфелів і можливостей для інвестування;
- низька якість цінних паперів, що перебувають в обігу;
- низька ліквідність та висока волатильність цін лістингових цінних паперів;
- відсутність в обігу на біржах цінних паперів іноземних емітентів, активи яких розташовані в Україні.

Такий стан пов'язаний з тим, що самі емітенти – акціонерні товариства, що з'явилися після приватизації, не надто прагнуть до вільного обігу власних акцій на ринку. Також негативний вплив роблять вся наявна інфраструктура та система регулювання, що орієнтовані на великих емітентів, масштаби яких дозволяють працювати з ними іноземним інвесторам. До того ж заважає розвитку відсутність ефективного захисту прав інвесторів у цінні папери та незацікавленість потенційних інвесторів придбати цінні папери через низький рівень корпоративного управління. Проведення українськими компаніями IPO та SPO на зарубіжних біржових площадках також негативно впливає на стан фондового ринку України.

Але з 2017 року у українців з'явилося більше фінансових можливостей для інвестування в своїй країні. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР) на законодавчому рівні (рішення НКЦПФР від 07.12.2017 № 871) дозволила українцям торгувати цінними паперами іноземних компаній. Раніше можливості легально купувати акції або облігації топових світових компаній, таких як Microsoft, Apple або Alphabet, не було. Але ці папери на порядок цікавіше для інвестування, ніж папери вітчизняного бізнесу.

У зв'язку зі спрощенням процесу торгівлі та розширенням переліку іноземних цінних паперів, які можуть торгуватися, на українському ринку можуть з'явитися «блакитні фішки» – акції найбільш великих, ліквідних і надійних компаній із стабільними показниками доходності, особливо ті, які на слуху у українських інвесторів. Очікується інтерес до корпоративних єврооблігацій, у тому числі і тих компаній, чий бізнес пов'язаний з Україною.

Також рішення НКЦПФР допоможе прискорити процес заведення іноземних цінних паперів в Україну, збільшить можливості для інвестування не лише для професійних торговців цінними паперами, але і для звичайних інвесторів – фізичних і юридичних осіб.

Але важлива роль в появі іноземних цінних паперів на українському ринку належить Національному Банку України, особливо в питанні лібералізації і спрощення валютного регулювання. Зараз для купівлі іноземних цінних паперів торговці вимушені отримувати індивідуальні валютні ліцензії, що віднімає багато часу і зусиль і робить процес приходу іноземних цінних паперів в Україну довгим і громіздким. Також вимагає спрощення і механізм виведення іноземних інвестицій при продажі цінних паперів безпосередньо в Україні.

Крім того, для купівлі іноземних цінних паперів, торговцям знадобиться валюта, яку вони купуватимуть на валютному ринку. В цьому випадку, лояльність НБУ до процесу багато в чому залежатиме від того, наскільки збільшиться попит на валюту і тиск на курс гривні.

Таким чином, перспектива появи іноземних цінних паперів в Україні – явище позитивне як для розвитку фондового ринку, так і для створення можливостей для внутрішнього інвестування. Користь з цього також отримують і ті українські компанії, які розмістили свої акції за межами країни. Тепер акції таких компаній також можуть бути запропоновані інвесторам на українському ринку.

Також важливим є той факт, що поява різноманітних і привабливих фінансових інструментів в Україні особливо доречною може бути при запуску другого накопичувального рівня пенсійної системи. Вихід на ринок недержавних пенсійних фондів приведе до зростання попиту на якісні і надійні фінансові інструменти. При цьому вкладення пенсійних коштів в іноземні «блакитні фішки» дає більше впевненості у збереженні інвестованих засобів, ніж при купівлі паперів українських емітентів.

Висновки та пропозиції. Сучасний стан фондових бірж в Україні доволі поганий. Це зумовлено великими проблемами організаційного розвитку фондового ринку, які нерозривно пов'язані зі складним становищем самої країни. Але ринок має потужний потенціал та великі перспективи розвитку. Завдяки рішенням НКЦПФР про спрощення торгування цінними паперами іноземних компаній збільшаться можливості для інвестування. Залучення іноземних цінних паперів дасть змогу реалізувати суспільно значимі проекти та підвищити економіку країни в цілому.

Список використаної літератури

1. Бутенко Д. С. Розвиток інструментів біржового фондового ринку як необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності торгівельної інфраструктури національного фондового ринку. *Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.- практ. конф.* Київ : Криниця, 2013. С. 117-120.
2. Калинець К. Аналіз світового досвіду організації фондової біржі в контексті можливостей його використання в Україні. *Регіональна економіка*. 2009. № 3. С. 182-191.
3. Раделицький Ю. В. Державне регулювання ринку фінансових інвестицій: зарубіжний досвід і національні реалії. *Науковий Вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. С. 242-248.
4. Самець С. М. Місце і значення ринку цінних паперів в економіці України. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2010. № 20. С. 244-252.
5. Школьник І. О., Червякова С. В. Реформування вітчизняної розрахунково-клірингової системи як передумова забезпечення ефективності функціонування інфраструктури ринку цінних паперів у процесі ІРО. *Проблеми економіки*, 2012. № 3. С. 15-19.
6. Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів. *Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.- практ. конф.* Київ : Криниця, 2013. С. 170-172.
7. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : веб-сайт. URL : <http://www.nssmc.gov.ua/>

Стаття надійшла 12.06.2019 року

В. И. Осипов,

доктор экономических наук, профессор
профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Украина,
e-mail: finans@onu.edu.ua

Т. О. Крусир,

студентка
специальности «Менеджмент»
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Украина,
e-mail: tanyashargorod@gmail.com

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ФОНДОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Фондовый рынок как составляющая финансового рынка традиционно считается обеспечительным звеном всей финансовой системы государства. Развитие цивилизованного инвестиционного процесса в экономике Украины, дальнейшее проведение рыночных реформ невозможны без создания эффективно работающего фондового рынка, который должен обеспечивать реализацию национальных интересов Украины и способствовать укреплению ее экономического суверенитета.

Сегодня фондовый рынок Украины находится на этапе своего становления и значительно отстает в развитии от фондовых площадок промышленно развитых стран. Учитывая это, исследование современных условий, особенностей и тенденций развития фондовой биржевой торговли и инфраструктуры Украины становится для национальной экономики чрезвычайно актуальным.

Данная статья посвящена анализу проблемы выявления особенностей функционирования и проблемам развития фондового рынка Украины, а также обоснованию направлений повышения его ликвидности и эффективности. Проанализированы основные тенденции развития фондового рынка. Отмечены современные изменения в процессе торговли на фондовом рынке Украины. Акцентируется внимание на существующих проблемах на пути развития фондового рынка Украины, которые мешают его эффективному функционированию.

Ключевые слова: фондовый рынок; инвестиции; фондовая биржа; акции.

V. I. Osipov,

doctor of economics, professor,
professor of Department of finances, banking and insurance
Odessa I. I. Mechnikov National University,
24/26, Frantsuzkiy av., Odessa, 65044, Ukraine
e-mail: finans@onu.edu.ua

T. O. Krusir,

student of specialty Management
Odessa I. I. Mechnikov National University,
24/26, Frantsuzkiy av., Odessa, 65044, Ukraine
e-mail: tanyashargorod@gmail.com

THE CURRENT STATE OF UKRAINIAN STOCK MARKET

The stock market as a component of the financial market is traditionally considered to be a security element of the entire financial system of the state. The development of a civilized investment process in the economy of Ukraine, the further implementation of market reforms are impossible without the creation of an efficiently functioning stock market, which should ensure the realization of Ukraine's national interests and help strengthen its economic sovereignty.

The stock market in Ukraine is gradually evolving, as evidenced by the positive tendencies of increasing the volume of exchange contracts on trade organizers. But still capitalization of the Ukrainian stock market is very low compared to the world.

Today, the stock market of Ukraine is at the stage of its formation and is far behind in the development of the stock markets of industrialized countries. Given this, the study of modern conditions, features and trends in the development of stock exchange trading and the infrastructure of Ukraine is becoming extremely important for the national economy.

This article is devoted to the analysis of the problem of identifying the features of functioning and problems of development of the Ukrainian stock market, as well as the rationale for ways to increase its liquidity and efficiency. The main trends of the stock market development are analyzed. The current changes in the process of trading in the stock market of Ukraine are noted. The attention is focused on the existing problems in the development of the Ukrainian stock market that hinder its effective functioning, in particular the limited number of liquid and investment-attractive financial instruments, the high fragmentation of stock and depository infrastructure, insufficient legislative regulation of stock exchange activities.

Key words: stock market; investment; stock exchange; stocks.

References

1. Butenko, D. S. (2013). Rozvytok instrumentiv birzhovoho fondovoho rynku iak neobkhidna umova zabezpechennia konkurentospromozhnosti torhivelnoi infrastruktury natsionalnogo fondovoho rynku [Development tools exchange stock market as a necessary condition to ensure the competitiveness of the trading infrastructure of the national stock market]. *Finansova infrastruktura Ukrainy: problemy ta napriamky rozvytku – Financial infrastructure of Ukraine: problems and development prospects*. Pp. 117-120. [in Ukrainian].
2. Kalynets, K. S. (2009). Analiz svitovoho dosvidu orhanizatsii fondovoi birzhi v konteksti mozhlyvosti ioho vykorystannia v Ukraini [Analysis of international experience of the stock exchange in the context of its capabilities in Ukraine]. *Rehionalna ekonomika – Regional econmy*, No. 3, Pp. 182-191. [in Ukrainian].
3. Radelytskyi, Yu. V. (2009). Derzhavne rehuliuвання rynku finansovykh investyt-sii: zarubizhnyi dosvid i natsionalni realii [State regulation of financial investments: international experience and national realities]. *Naukovyi Visnyk NLTU Ukrainy – Scientific bulletin of NLTU Ukraine*, Pp. 242-248. [in Ukrainian].
4. Samets, S. M. & Ikonnikov, O. V. (2010). Mistse i znachennia rynku tsinnykh paperiv v ekonomitsi Ukrainy [The place and importance of the stock market in the economy of Ukraine]. *Naukovyi Visnyk NLTU Ukrainy – Scientific bulletin of NLTU Ukraine*, No 20, Pp. 244-252. [in Ukrainian].
5. Shkolnyk, I. O. & Chervyakova, S. V. (2012). Reformuvannia vitchyznianoї rozrakhunkovo-kliirynhovoї systemy iak peredumova zabezpechennia efektyvnosti funktsionuvannia infrastruktury rynku tsinnykh paperiv u protsesi IRO [Reform of the national clearing and settlement system as a precondition for the effective functioning of securities market infrastructure in the IPO]. *Problemy ekonomiky – Problems*

- of economy*, No. 3, Pp. 15-19. [in Ukrainian].
6. Yatsiuk, H. V. (2013). Modernizatsiia torhivelnoi infrastruktury rynku tsinnykh paperiv [Modernisation of the trading securities market infrastructure *Finansova infrastruktura Ukrainy: problemy ta napriamky rozvytku – Financial infrastructure of Ukraine: problems and development prospects*. Pp. 170-172. [in Ukrainian].
 1. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku : veb-sait [National Securities and Stock Market Comission : website]. Retrieved from: <http://www.nssmc.gov.ua/> [in Ukrainian].